

UNIVERZALNI PERIODIČNI PREGLED STANJA LJUDSKIH PRAVA U BOSNI I HERCEGOVINI

III ciklus

Ožujak 2019. godine

Izvješće je sačinjeno temeljem saznanja dobijenih iz žalbi građana podnesenih Ombudsmanima BiH i istraživanja provedenih u razdoblju 2014. - 2018. godine, publiciranih u godišnjim i specijalnim izvješćima koja su dostupna na zvaničnoj web stranici Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine (dalje: Ombudsmani).¹

INSTITUCIJA OMBUDSMANA BiH

Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH kao mehanizam zaštite ljudskih prava 24.11.2017. godine od strane Podkomiteta za akreditacije Globalne alijanse neovisnih institucija za ljudska prava reakreditirana je u status "A". U Bosni i Hercegovini ne postoje akcijski planovi za ljudska prava, ali Ombudsmani su usvojili Strategiju djelovanja Institucije ombudsmana za razdoblje od 2016. do 2021. godine i svojim djelovanjem svakodnevno rade na promicanju i zaštiti ljudskih prava.

I dalje postoje ograničenja glede jačanja kapaciteta Institucije, prije svega, financijske naravi, što otežava djelovanje, utječe na opseg provođenja aktivnosti i dovodi u pitanje načelo neovisnosti.

Ombudsmani ukazuju na neophodnost izmjena Zakona o Instituciji ombudsmana za ljudska prava BiH, kojim bi se proširila nadležnost Institucije za pitanja preventivnog mehanizma, definirala zorna uloga u promicanju ljudskih prava i osigurao veći stupanj financijske neovisnosti. Neusvajanje predloženog Zakona o ombudsmanu negativno se odrazilo i na izvršavanje međunarodne obveze koja se odnosi na uspostavu preventivnog mehanizma.

JEDNAKOST I ANTIDISKRIMINACIJA

Izmjenama Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini 2016. godine unaprijeđen je zakonski okvir za zaštitu od diskriminacije, te povećan opseg nadležnosti Institucije ombudsmana i Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije.

¹ <https://www.ombudsman.gov.ba/>

Ombudsmeni su objavili Specijalno izvješće o pravima LGBT osoba u Bosni i Hercegovini² u kojem su utvrdili trenutačno stanje i stvarni pristup ljudskim pravima pripadnika LGBT zajednice, preporukama zatražili poduzimanje niza konkretnih zakonskih i administrativnih mjera usmjerenih ka poboljšanju položaja ove populacije.

PRAVA ŽENA

U oblasti zapošljavanja, rada i zaštite socijalnih prava žena, u razdoblju koje pokriva ovo izvješće, nije ostvaren odgovarajući napredak u ostvarivanju stvarne ravnopravnosti muškaraca i žena na tržištu rada. Evidentni su slučajevi davanja otkaza trudnicama, a žene koje rade u „sivoj ekonomiji“ nisu integrirane u formalno tržište rada. Ima pokazatelja da žene nisu jednako plaćene za isti rad, a u Federaciji Bosne i Hercegovine nije uspostavljen jednak sustav zaštite prava žena koje koriste porodiljno odsustvo, a što se odnosi i na naknade tijekom porodiljnog odsustva.³

Bosna i Hercegovina nije ni približno dosegla stupanj uključenosti žena u tijelima zakonodavne i izvršne vlasti u odnosu na udio žena u društvu. U području zakonodavne vlasti (u Bosni i Hercegovini ima 14 takvih tijela i prema podacima Agencije za ravnopravnost spolova BiH njihova zastupljenost kreće se u prosjeku od 20 do 30%).

Političko predstavljanje žena nije zadovoljavajuće niti u jedinicama lokalne samouprave u BiH, niti u podopćinskim tijelima.

PRAVO NA ŽIVOT, SLOBODU I SIGURNOST OSOBA

Nasilje u obitelji

U izvještajnom razdoblju došlo je do djelomičnog usklađivanja zakona o zaštiti od nasilja u obitelji i krivičnih zakona sa Konvencijom Vijeća Europe o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

U Republici Srpskoj djela nasilja u obitelji mogu se procesuirati i kao prekršaj i kao krivično djelo. Krivičnim zakonikom Republike Srpske⁴ propisana su krivična djela *protiv spolnog integriteta* i krivična djela seksualnog nasilja nad maloljetnicima.

Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine⁵ i Krivični zakon Brčko distrikta⁶ ne regulira krivična djela spolnog uznemiravanja i spolne ucjene. Krivični zakon Republike Srpske regulira krivična djela obljube nad djetetom mlađim od 15 godina i spolne zlouporabe djeteta starijeg od 15 godina kao posebna krivična djela. Krivičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine seksualno nasilje nad maloljetnicima se tretira kao kvalificirani oblik krivičnih djela protiv spolne slobode i morala. Krivičnim zakonom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine propisana su krivična djela *protiv spolne slobode i morala*.

---

² https://www.ombudsman.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016110413333704bos.pdf

³ Specijalno izvješće o stanju zaštite majke i materinstva u Federaciji BiH

⁴ “Službeni glasnik Republike Srpske” broj: 64/17 i 66/18

⁵ “Službene novine FBiH”, broj: 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14i 76/14

⁶ “Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, broj: 33/13

Obiteljski zakoni Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske zabranjuju nasilje u obitelji.⁷ Zakoni o radu Federacije Bosne i Hercegovine⁸ i Republike Srpske⁹ su precizirali oblasti diskriminacije, mobinga, uznemiravanja i seksualnog uznemiravanja.

Međutim, ženama žrtvama nasilja u obitelji ne pruža se razmjerna materijalna, psihološka niti pravna pomoć.

Trgovina ljudima

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je 2015. godine usvojilo Akcioni plan suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini za razdoblje od 2016. do 2019. godine. Izmjenama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine iz 2015. godine¹⁰, propisano je krivično djelo Međunarodna trgovina ljudima, Organizirana međunarodna trgovina ljudima i Međunarodno navođenje na prostituciju.

Izmjenama Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine¹¹, uvedeno je krivično djelo Trgovina ljudima, Organizirana trgovina ljudima i Navođenje na prostituciju. Krivičnim zakonikom Republike Srpske¹² propisana su krivična djela Trgovina ljudima, Udruživanje radi vršenja krivičnih djela trgovine ljudima i djecom i Navođenje na prostituciju, dok je Krivičnim zakonom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine¹³ propisano krivično djelo Trgovina ljudima i Navođenje na prostituciju. Kao posebno krivično djelo u Republici Srpskoj propisano je krivično djelo Trgovina djecom.

Učinjen je pomak donošenjem Zakona o strancima¹⁴ značajan zbog položaja žrtava trgovine ljudima. Njime je reguliran privremeni boravak iz humanitarnih razloga za strance, ako su žrtve trgovine ljudima, koji ne ispunjavaju opće uvjete za odobrenje boravka.

Migranti i tražitelji azila

Migracioni procesi sa kojim su se vlasti u Bosni i Hercegovini susrele u 2018. godini, postavili su određene zahtjeve pred niz institucija, uključujući i Instituciju ombudsmana.

Specijalno izvješće o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini¹⁵ iz 2018. godini, rezultat je monitoringa u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini, posjeta lokacijama na kojima se nalaze strani državljani, razgovora i intervjuja sa stranim državljanima i osobljem u ustanovama i prostorima gdje su smješteni.

---

⁷ Odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji Federacije Bosne i Hercegovine i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji Republike Srpske propisane su mjere i mehanizmi zaštite u slučajevima nasilja u obitelji. Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine na sjednici održanoj 28. veljače 2018. godine, usvojila je Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine što Ombudsmeni pozdravljaju kao pozitivan korak.

⁸ "Službene novine FBiH" broj: 26/16

⁹ "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 1/16 i 66/18

¹⁰ "Službeni glasnik BiH, broj: 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15 i 40/15"

¹¹ "Službene novine FBiH", broj: 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/13, 76/14, 46/16 i 75/17

¹² „Službeni glasnik RS, broj: 64/17 i 66/18

¹³ "Službeni glasnik BD BiH", broj: 33/13 i 26/16

¹⁴ "Službeni glasnik BiH", 88/15

¹⁵ https://www.ombudsman.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2019010713545979bos.pdf

Ukazano je na obveze osiguranja i zaštite prava stranaca u Bosni i Hercegovini, podizanje svijesti o prisutnosti problema, kao i obveza države u cilju osiguranja prava stranaca i obveza zaštite prava domicilnog stanovništva.

Najveći broj navedenih osoba – stranih državljana pripada kategoriji neregularnih migranata, jer se u većini slučajeva radi o stranim državljanima koji su u Bosnu i Hercegovinu ušli ili ulaze bez ikakvih identifikacionih dokumenata, na mjestima koja nisu predviđena za prelazak državne granice, a preseljavaju se iz jedne u drugu državu uz kršenje pravnih propisa države u koju ulaze, odnosno protiv volje tijela države na čiji teritorij ulaze (u našem slučaju, propisa Bosne i Hercegovine). Većina navedenih stranaca, odnosno migranata svih kategorija iskazala je namjeru da traži azil, iako je za njih Bosna i Hercegovina uglavnom zemlja tranzita. Više od 80% njih su ekonomski migranti (državljeni Pakistana, Irana, Iraka, Maroka, Tunisa, Alžira, Libije, Afganistana), a manji broj stranaca koji traže utočište su osobe pod međunarodnom pravnom zaštitom (Sirija).

Ombudsmeni su Vijeću ministara Bosne i Hercegovine uputili Preporuke čiju će realizaciju nastaviti pratiti u narednom razdoblju.¹⁶

Raseljene osobe

Sporazumom o izbjeglicama i raseljenim osobama predviđena je obveza države i njezinih entiteta da stvore političke, gospodarske i socijalne uvjete pogodne za dobrovoljni povratak. Još uvijek je aktualno pitanje ostvarivanja prava povratnika glede obrazovanja, zapošljavanja, imovinskih prava, zdravstvene i socijalne skrbi, slučajeva govora mržnje i neefikasnosti javne uprave, što sve utječe na održivost povratka.

Ombudsmeni su ukazali na dužnost omogućavanja jednakog pristupa obrazovanju, kao i uporabi jezika i pisma, a što se naročito odnosi na područja sa značajnom povratničkom populacijom, u oba entiteta.¹⁷

Povratnici svoja prava ostvaruju sukladno entitetskim i kantonalnim zakonima koji najčešće nisu međusobno usklađeni, što dovodi do situacije da, iako su ostvarili pravo na zdravstveni, socijalni ili drugi vid skrbi, u slučaju promjene mjesta prebivališta ili povratka u prijeratnu sredinu, odnosno područje drugog entiteta, moraju ponovno prolaziti procedure uvođenja u pravo.¹⁸

PRAVOSUĐE I VLADAVINA PRAVA

Pravo na pošteno suđenje

Zabilježen je trend porasta broja žalbi upućenih zbog kršenja ljudskih prava od strane sudova, uglavnom zbog duljine trajanja sudbenog postupka i neučinkovitog izvršenja sudbenih odluka, kršenja prava na pošteno suđenje te neizvršenja pravosnažnih sudbenih odluka, posebice na teret proračunskih sredstava.

---

¹⁶ https://www.ombudsman.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2019010713545979bos.pdf

¹⁷ Specijalno izvješće o uporabi službenog jezika i pisma u Bosni i Hercegovini, 2017: http://ombudsman.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2017051211015795cro.pdf

¹⁸ http://static.parlament.ba/doc/103477_01,02,03-37-2251_17%20-%20Izvje%20c4%20b9%20cb%2087taj%20o%20realizaciji%20Revidirane%20strategije%20Bosne%20i%20Hercegovine%20za%20sprovo%20c3%2084%20e2%2080%2098enje%20Aneksa%20VII%20Dejtonskog%20mirovnog%20sporazuma%20za%202016%20g..pdf

Antikorupcijska politika

Na razini države usvojene su Strategija za borbu protiv korupcije za razdoblje 2015.-2019. godine i Akcioni plan za provedbu Strategije¹⁹. Stupanj implementacije aktivnosti iz Akcionog plana i Strategije nije na zadovoljavajućoj razini.

U Federaciji Bosne i Hercegovine usvojen je Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala²⁰, a u Republici Srpskoj Zakon o suzbijanju korupcije, organiziranih i najtežih oblika gospodarskog kriminala²¹.

Usvojen je Zakon o zaštiti osoba prijavitelja korupcije u institucijama Bosne i Hercegovine²².

U 2017. godini je u Republici Srpskoj donesen Zakon o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju²³ i predstavlja iskorak glede zaštite zviždača i u privatnom, a ne samo u javnom sektoru.

U Brčko distriktu je u 2017. godini imenovana Komisija za prevenciju korupcije i koordinaciju aktivnosti na suzbijanju korupcije Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Na razini entiteta i Brčko distrikta usvojeni su propisi o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom.²⁴

Besplatna pravna pomoc

Sustav besplatne pravne pomoći u Bosni i Hercegovini je organiziran na način da su u Federaciji Bosne i Hercegovine uspostavljeni zavodi za besplatnu pravnu pomoć u devet kantona/županija, dok u Republici Srpskoj besplatnu pravnu pomoć obezbjeđuje Centar za pružanje besplatne pravne pomoći Republike Srpske (za područje čitave Republike Srpske). Sukladno odredbama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći Bosne i Hercegovine besplatna pravna pomoć se pruža i u okviru Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine. Predstavnici Institucije ombudsmana uvijek ukazuju strankama na postojanje besplatne pravne pomoći.

SLOBODA IZRAŽAVANJA, PRISTUP INFORMACIJAMA, POLOŽAJ NOVINARA

Evidentno je povećanje broja žalbi podnesenih Ombudsmanima u svezi sa kršenjem prava na pristup informacijama. To može biti rezultat češćeg kršenja prava na pristup informacijama od strane javnih tijela u Bosni i Hercegovini, bolje informiranosti građana o mehanizmima zaštite prava na pristup informacijama, djelovanja Institucije ombudsmana i snažne ulogu medija u promociji navedenih zakona.

Proces izmjena Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine, odnosno donošenje novog, započet je tijekom 2016. godine i odvija se sporo. Ombudsmani od 2015. godine ukazuju na potrebu uređivanja pitanja dvostupjovitosti odlučivanja u postupku ostvarivanja prava na pristup informacijama, potrebu propisivanja kaznenih odredbi u entitetskim zakonima.

---

¹⁹ Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, dana 07.05.2015. godine

²⁰ "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj: 59/14

²¹ "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 39/16 i 91/17

²² "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 100/13

²³ "Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 62/17

²⁴ „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 71/14, „Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine“, broj: 29/16, „Službeni glasnik Republike Srpske, broj 65/18

Ombudsmeni su u 2017. godini sačinili Specijalno izvješće o položaju novinara i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini²⁵, ukazali na sve učestalije napade na novinare, kako fizički, tako i verbalno te upulili preporuke nadležnim organima i tijelima.

U Bosni i Hercegovini ne postoje zvanične evidencije nadležnih javnih tijela o broju i vrsti prijetnji i napada na novinare bez čega je teško kreirati kako situacionu analizu, tako i plan prevencije u cilju zaštite novinara.

U oblasti tiskovnih i online medija u Bosni i Hercegovini i njezinim entitetima potrebno je usvajanje odgovarajućih zakona o medijima.

Govor mržnje

Krivična djela počinjena iz mržnje zahtijevaju poseban tretman jer izazivaju osjećaj nesigurnosti i nepovjerenja unutar različitih zajednica u Bosni i Hercegovini. Izmjenama i dopunama odredaba Krivičnih zakona Republike Srpske, F BiH i Brčko distrikta BiH stvoreni su zakonski preduvjeti na cijelom teritoriju države za efikasno procesuiranje krivičnih djela počinjenih iz mržnje.

Ombudsmeni su se susretali u svom radu sa primjerima govora mržnje. Uglavnom se radi o neprimjerenim terminima kojima su nazivani pripadnici određenih ugroženih grupa, neprimjerenim javnim istupima fizičkih i pravnih osoba o osobnim i moralnim karakteristikama pojedinaca na javnim funkcijama, tekstovima koji su praćeni slikama i komentarima uvredljivog sadržaja i kao takvi dostupni široj javnosti, objavama na blogovima pojedinih političara čija je sadržina lažna, vrijeđajuća, omalovažavajuća, kompromitirajuća zbog čega osobe koje su meta takvih napada osjećaju strah za sebe i svoju obitelj, te nacionalističkim izjavama koje šire mržnju između konstitutivnih naroda.

Tranzicijska pravda

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je 2018. godine usvojilo Završno izvješće o provedbi Akcionog plana za implementaciju UN Rezolucije 1325 “Žene, mir i sigurnost” u Bosni i Hercegovini 2014. - 2017. i zadužilo sve nadležne institucije da provode preporuke navedene u Završnom izvješću.

Usvajanjem Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći na razini Bosne i Hercegovine žrtve ratnih zločina dobile su pravo na plaćenog advokata i pravnu pomoć. U Republici Srpskoj je usvojen Zakon o zaštiti žrtava ratne torture²⁶ kojim je predviđena jasna definicija žrtve seksualnog nasilja, prava za osobe kojima se utvrdi status žrtve i to prava iz zdravstvene, socijalne skrbi, pravo na besplatnu pravnu pomoć, na rehabilitaciju u banjama/toplicama, na mjesečno novčano primanje, te podsticaj na zapošljavanje i samozapošljavanje.

Krivičnim zakonu Bosne i Hercegovine²⁷ definicija ratnih zločina seksualnog nasilja je usklađena sa međunarodnim standardima. Odjeljenje za podršku svjedocima je odgovorno za pružanje podrške svjedocima u postupcima koji se vode pred Sudom Bosne i Hercegovine, a posebice svjedocima u predmetima Odjela I za ratne zločine. Podrška se pruža prije, tijekom i nakon svjedočenja. Svjedocima stručni tim psihologa olakšava proces pojavljivanja i svjedočenja pred Sudom, kako

²⁵ https://www.ombudsman.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2017082415202346bos.pdf

²⁶ “Službeni glasnik RS”, broj: 90/18

²⁷ “Službeni glasnik BiH”, broj:3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15 i 40/15

svjedočenje ne bi izazvalo dodatne posljedice na njihovo psihičko i tjelesno zdravstveno stanje, te pruža logističku pomoć pri dolasku u Sud.

PRAVA MANJINA

Institucija ombudsmana je uz podršku OSCE-a 2013. godine pristupila sveobuhvatnom istraživanju o položaju Roma u Bosni i Hercegovini.²⁸ U 2014.²⁹ i 2017. je provedeno ponovno istraživanje o realiziranju preporuka Ombudsmana Bosne i Hercegovine iz Izvješća iz 2013. godine.

Veliki problem u oblasti prava Roma jeste njihova neupućenost u prava koja im pripadaju i načine na koje mogu da ih ostvare. Nužno je djelovanje u pravcu suzbijanja predrasuda i stereotipa koji postoje prema Romima.

Bilježi se napredak u svezi upisa djece u matične knjige/matice rođenih romske djece.

Ustanovljeno je da je povećan broj romske djece upisane u osnovno obrazovanje, ali i dalje je mali broj u srednjoškolskim i visokoškolskim ustanovama. Pozitivan primjer je uspostavljanje dnevnih centara. Neophodan je utjecaj na nastavno osoblje, u smislu oslobađanja od predrasuda prema romskoj djeci i uspostavljanja jednakog tretmana.³⁰

PRAVA DJECE

Propisi u oblasti zdravstva nisu usklađeni s Konvencijom o pravima djeteta glede definicije djeteta³¹, zbog čega postoji problem ostvarivanja prava na zdravstvenu skrb djece od 15. do 18. godine života.

Treba uvesti jasnu i eksplicitnu zabranu tjelesnog kažnjavanja djece u svim sredinama i okruženjima. Ova problematika i dalje je izvan zakonske regulative u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktu.

Obiteljskim zakonom Republike Srpske tjelesno kažnjavanje djece u kući je zabranjeno.³²

Ombudsmani Bosne i Hercegovine zaključuju da, iako obiteljski zakoni propisuju pravo na zaštitu od svih oblika nasilja, zlouporabe, zlostavljanja i zanemarivanja djeteta nužno je poduzimanje efikasnih mjera za primjenu tih normi.

U Bosni i Hercegovini je i dalje prisutan problem iskorištavanja djece za prosjačenje.

Tijekom 2018. godine izrađene su Smjernice za utvrđivanje najboljeg interesa djeteta, a koje predstavljaju značajan instrument u radu Ombudsmana u cilju usklađivanja praksi nadležnih organa.

Glede zdravstvene zaštite djece na razini entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine nije osiguran jednak pristup i jednake mogućnosti, niti su uspostavljene dodatne mjere uključivanja djece s psihofizičkim poteškoćama, kao i djece iz marginaliziranih grupa kao što su Romi.

---

²⁸ https://www.ombudsman.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2013121011144464bos.pdf

²⁹ https://www.ombudsman.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2017070515172836bos.pdf

³⁰ https://www.ombudsman.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2018072014053046bos.pdf

³¹ https://www.ombudsman.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2019011713251340bos.pdf

³² Članak 97 Obiteljski zakon Republike Srpske „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 54/02, 41/08 i 63/14

Ombudsmeni su 2016. godine posjetili sve ustanove u kojima maloljetnici u sukobu sa zakonom izvršavaju krivične sankcije institucionalnog karaktera na području Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske i sačinili dokument pod nazivom „Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini“³³. Tijekom 2018. godine, je sačinjeno: *Izvešće o realizaciji preporuka iz dokumenta pod nazivom „Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini“ i ocjena trenutačnog stanja.*³⁴

U oba entiteta doneseni su zakoni kojima su pooštreni uvjeti za zapošljavanje maloljetnih djelatnika i ograničeno radno vrijeme koje ne smije biti dulje od 35 sati tjedno i zabranjen je prekovremeni i noćni rad za maloljetnike.³⁵

Usvajanjem Zakona o državljanstvu Republike Srpske³⁶ stvoreni su povoljniji uvjeti za stjecanje državljanstva za osobe bez državljanstva, kao i osobe koje imaju status izbjeglice.

PRAVA OSOBA SA INVALIDITETOM

U Bosni i Hercegovini ne postoji jedinstvena definicija osoba sa invaliditetom, niti je osigurana dosljedna primjena Konvencije.

Nisu uspostavljeni jedinstveni standardi i pravila za dostupnost javnih institucija i privatnih objekata namijenjenih za javnu uporabu³⁷.

Nadležni organi morali bi posvetiti neophodnu pozornost problemima, zahtjevima i izazovima koje nosi inkluzivno obrazovanje.

Treba ukazati na probleme djece i obitelji djece sa posebnim potrebama i potrebu poduzimanja mjera u cilju uspostavljanja standardizacije instrumenata i postupaka opservacije i procjene djetetovih sposobnosti prigodom kategorizacije - multidisciplinarni pristup, potpune zdravstvene skrbi i ostvarivanja drugih prava koje garantira UN Konvencija o pravima djece. Zakonodavni okvir koji se odnosi na zbrinjavanje osoba sa intelektualnim i mentalnim teškoćama u Bosni i Hercegovini, nije još uvijek na zadovoljavajućoj razini.³⁸

Ne postoji odgovarajuća kategorizacija/klasifikacija osoba sa intelektualnim i mentalnim teškoćama, niti baze podataka o osobama sa intelektualnim i mentalnim teškoćama, kao i o osobama kojima je oduzeta poslovna sposobnost i koje su smještene u ustanove.

Ustanove za smještaj ovih osoba djeluju u nedovoljnim kapacitetima.

---

³³ https://www.ombudsman.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016100610154998bos.pdf

³⁴ https://www.ombudsman.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2018111912083431bos.pdf

³⁵ Zakon o radu Federacije Bosne i Hercegovine, („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ broj 26/16), Zakon o radu Republike Srpske, („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 1/16)

³⁶ Zakon o državljanstvu Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske broj 59/14

³⁷ https://www.ombudsman.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016021011073606bos.pdf

³⁸ https://www.ombudsman.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2018051809032286bos.pdf